

Тэма Савецка-польска-германскія адносіны ў канцы 1925 г. – вясной 1926 г.

1. Спробы заключэння польска-савецкага дагавора аб ненападзенні ў пачатку 1926 г.
2. Працяг савецка-германскіх палітычных перагавораў пасля заключэння гандлёвага дагавора.
3. Спробы польскай дыпламатыі арганізаваць міжнародны дэмарш супраць савецка-германскага дагавора аб нейтралітэце.
4. Берлінскі дагавор і яго міжнароднае значэнне.

Літаратура

Ахтамзян, А. А. Рапальская политика. Советско-германские отношения. 1922–1932. – М., 1974.

История дипломатии. (Под редакцией А. А. Громыко). В 5 т. – М., 1965. – Т. 3.

Мезга, Н.Н. В тисках Рапалло: германский фактор в польско-советских отношениях 1921–1926 годов. – Гомель, 2010.

Мезга, Н. Н. Советско-польские отношения 1921–1926: новый этап противостояния. – Гомель, 2019.

Турок, В. Локарна (5–16 октября 1925 г.). – М., 1949.

ЄВРОПА ПІСЛЯ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: ТЕРИТОРІАЛЬНІ ЗМІНИ І ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК (1919 – 1923 рр.)

- Корони держав на 1914 р.
- Території, втрачені Німеччиною за Версальським мирним договором 28 червня 1919 р.:
- Ельзас і Лотарингія, передані Франції;
 - район Ебена, Мальмю та територія Морена, які відійшли до Бельгії;
 - район важливого міста Данциг;
 - Познань і частини Західної (1) та Східної (2) Пруссії, передані Польщі;
 - Мемельська область, передана під контроль держав Антанті, від лютого 1923 р. у складі Литви (від 1924 р. – автономія над литовським суверенитетом);
 - Північний Шлезяг, переданий Данії за результатом плебіситу 10 лютого 1920 р.;
 - частина Бергоної Силезії, передана Польщі після бердзювського плебіситу 1921 р.;
 - Гульчеський район, переданий Чехо-Словацькій в 1921 р.;
 - Саар, переданий під управління Ліги Націй на 15 років;
 - райони, захоплені військами Антанті на терені від 5 до 15 років;
 - Східна межа Рейнської демілітаризованої зони
 - Частини території Шванвіц (1), Східної Пруссії (Маури) (2), та Верхньої Силезії (3), які за результатами плебіситу 1920 – 1921 рр. залишились у складі Німеччини
 - Рур та інші землі Рейнської зони, окуповані франко-белгійськими військами в січні 1923 р.
- Кордон між Австрією й Угорщиною в 1914 р.
- Території, втрачені Австрією за Сен-Жерменським мирним договором 10 вересня 1919 р.:
- наднісодловські землі, які відійшли до складу Королівства Сербія, Хорватія і Словенія;
 - Південний Тироль, приєднаний до Італії;
 - колишні коронні землі – Богемія, Моравія та Силезія, передані Чехо-Словацькій;
 - райони Влозрава (1) і Вальсїце (2), передані Чехо-Словацькій;
 - Буковина, відійшла до складу Румунії
- Частини Тешинської Силезії, передані Польщі рішенням Ради Послів утупку 1920 р.
- Галичина, остаточно закріплена за Польщею в березні 1923 р.
- Словенська Каринтія, повернута Австрії за результатом плебіситу 10 жовтня 1920 р.
- Території, втрачені Болгарією за Нейдсмітським мирним договором 27 листопада 1920 р.:
- длина Тимок (1), райони міст Царьград та Засидарград (2) і Ступица (3), передані Королівству Сербія, Хорватія і Словенія;
 - Західна Франія, передана до Гречії;
 - Південна Добруджа, остаточно закріплена за Румунією
- Території, втрачені Угорщиною за Трансильванським мирним договором 4 червня 1920 р.:
- Хорватія, Банат і Західний Банат, включені до складу Королівства Сербія, Хорватія і Словенія;
 - Трансильванія і Східний Банат, приєднані до Румунії;
 - Словенська й Закарпатська Україна, відійшли до складу Чехо-Словацькій;
 - Бурбундланд, переданий Австрії
 - Орпав (1) і Сіліс (2), відійшли до складу Польщі за рішенням Ради Послів утупку 1920 р.
 - Місто Шідрон, повернуто Угорщині в 1922 р.

- Території і столиці Радянської республіки, утворені постановами в Союзі Радянських Республік з вересня 1921 р.:
- Цифрами позначено:
- 1 Локальбург
 - 2 Ленінград
 - 3 Андорра
 - 4 Монако
 - 5 Сан-Марино
 - 6 Гривна АСРР (І 1921)
 - 7 Націоналістична СРР (ІІ 1920)
 - 8 Азербайджанська СРР

- Територія Туреччини за Севрським мирним договором 10 серпня 1920 р.
- Турецько-грецький кордон за Севрським договором
- Велика Вірменія за Севрським договором
- Діагональ, остаточно закріплений
- Межа району італійської окупації (1919 – 1921 рр.)
- Межа району французької окупації (1920 – 1921 рр.)
- Демілітаризована зона проток (1918 – 1923 рр.)
- Межа просування грецьких військ в серпні 1921 р. під час греко-турецької війни 1919 – 1922 рр.
- Турецький наступ проти вірменських (червня – листопад 1920 р.) і грецьких (серпень – вересень 1922 р.) військ
- Райони Кора, Адагана й Артаня, передані Туреччині за анкарсько-турецьким договором від 18 березня 1921 р.
- Території, повернуті Туреччині за Лозанським договором 24 лютого 1923 р.
- Ратифікований договір 12 листопада 1920 р. між Італією та Королівством Сербія, Хорватія і Словенія:
- Італійська Країна та Істрія в Триесті, яка Ластиво і Палагуза закріплено за Італією;
- порт Зара (Закар) проголошено вільним містом під суверенітетом Італії;
- місто Фіуме (Рієка) проголошено незалежною державою (27 січня 1924 р. приєднано до Італії)
- Межа просування польських військ на схід в травні 1920 р.
- Лінія Керсона, визначена Владиславом Астаскім як східний кордон Польщі 11 лютого 1920 р.
- Територія Литви, окреслена литовсько-радянським договором від 12 лютого 1920 р.
- Суволинська і Волыньська області, зайняті польськими військами в жовтні 1920 р., включені до складу Польщі відповідно у жовтні 1920 і лютому 1922 рр.
- Радянсько-польський кордон за Ризьким договором 18 березня 1921 р.
- Територія Белостокської окупації на Румунію в січні 1918 р.
- приналежність до Румунії санкціонована польськими проголошеннями від 28 жовтня 1920 р.
- Північний Епос, окупований Грецією в 1919 – 1920 рр.
- Шведсько-фінляндський напруження навколо Аландських островів, рішення Ліги Націй остаточно залагодилося за Фінляндією (1921 р.)
- Греко-італійський конфлікт навколо островів Корфу (серпень – вересень 1923 р.)
- Держави, які утворилися в роки Першої світової війни
- Кордони держав на 1923 р.
- Утворення СРР (І 1918)
- Кордони соціалістичних радянських республік на початку 1921

- Примітка. У березні 1922 р. Грузинська, Вірменська та Азербайджанська СРР об'єднані в Закавказький Союзний Федеративний Радянський Союз (ЗСФРР).
- 1 Райони окуповані масовими російськими військами в Італії (1920 – 1921 рр.)
 - 2 Райони комуністичної окупації в Європі
 - 3 територія Угорської (березень – серпень 1919 р.) і Словенської (червень – липень 1919 р.) радянських республік;
 - 4 Баварська радянська республіка (квітень – травень 1919 р.);
 - 5 територія, окупована Червоною армією в Італії – серпень 1920 р.
 - 6 Відроджені радянські республіки в Болгарії (1923 р.);
 - 7 робітничі уряди в Саксонії в Германії (квітень 1923 р.);
 - 8 повстання в Гамбурзі (січень 1923 р.);
 - 9 Крайське повстання (листопад 1923 р.)

- 10 Початок фашистського руху
- 11 Переворот д'Анжуню у Фіуме (вересень 1919 р.)
- 12 Плід італійських фашистів на Рим в жовтні 1922 р.
- 13 Національний путч у Мюнхені в листопаді 1923 р.
- 14 Роки встановлення авторитарних і тоталітарних режимів

Спробы заключэння польска-савецкага дагавора аб ненападзенні ў пачатку 1926 г.

Значна зменшыўся ўплыў Францыі на малыя дзяржавы Еўропы

Зменшылася эфектыўнасць франка-польскага саюза

Дамінуючай дзяржавай у Еўропе стала Англія

Пагроза для Рапала

Уплыў Лакарнскіх пагадненняў на міжнародную сітуацыю

Аб'ектыўныя перадумовы для польска-савецкага збліжэння

Нармалізацыя адносін Германіі з яе праціўнікамі па Першай сусветнай вайне

У Заходняй Еўропе створана сістэма калектыўнай бяспекі

Пазіцыі СССР і Польшчы перад аднаўленнем перагавораў

СССР

Урэгуляванне адносін з
Польшчай, але на
савецкіх умовах.

Заклучэнне гандлёвага
дагавора звязвалася з
ліквідацыяй абавяза-
цельстваў па Рыжскаму
дагавору.

Абмеркаванне ў першую
чаргу палітычных пытанняў.

Асобны дагавор з кожным
заходнім суседам.

Польшча

У першую чаргу
імкненне падпісаць
гандлёвы дагавор.

Абавязковае
выкананне Рыжскага
дагавора.

Агульны дагавор
СССР з Польшчай і
прыбалтыйскімі
краінамі.

З тэлеграны паўпрада ў Варшаве П. Войкава ў НКЗС з прапановамі да вядзення перагавораў з Польшчай. 18.12.1925.

«Я прапаную надыходзячыя перагаворы па гандлёвым дагаворы ператварыць у агульныя перагаворы вялікага палітычнага значэння з Польшчай. Я лічыў бы, што гандлёвы дагавор трэба было б паставіць у сувязь не толькі з ліквідацыяй некаторых артыкулаў Рыжскага дагавора, але таксама і пытання адносна ваеннай канвенцыі Польшчы з Румыніяй.

Менавіта зараз польскі ўрад павінен быў бы пайсці на максімальныя саступкі ў пытанні магчыма нават і ваеннай канвенцыі з Румыніяй.

Можна было б узбудзіць пытанне аб якой-небудзь заяве Польшчы ў сэнсе пацвярджэння сваіх абавязацельстваў па 7 артыкуле Рыжскага дагавора аб правах нацыянальных меншасцей. Зрабіць гэта можна было б толькі дзеля торгу, бо на гэта Польшча наўрад ці пайшла б».

АЗПРФ. Ф. 04. Воп. 32. Спр. 52668. П. 217. Арк. 118.

Пачатак польска-савецкіх перагавораў

22 і 28 студзеня 1926 г. – у гутарках з Чычэрыным Кентжыньскі выказаўся за пачатак гандлёвых перагавораў.

30 студзеня – тэлеграма Г. Чычэрына П. Войкаву.

18 лютага – С. Кентжыньскі падчас гутаркі з Г. Чычэрыным адзначыў непрымальнасць для Польшчы двухбаковай савецка-польскай дамовы аб ненападзенні, бо яна пазбаўляе Польшчу магчымасці ў выпадку неабходнасці аказаць дапамогу прыбалтыйскім дзяржавам.

26 лютага – у час сустрэчы з Чычэрыным Кентжыньскі выказаўся за заключэнне калектыўнага пакта аб ненападзенні паміж СССР, Польшчай і прыбалтыйскімі дзяржавамі (адмова з савецкага боку, бо гэта ўзмацняе польскі ўплыў у Прыбалтыцы). Польскі бок настойваў, каб СССР узяў на сябе абавязацельства не нападаць на Румынію на працягу дзеяння савецка-польскага дагавора (адмова з савецкага боку з-за Бесарабіі).

З інструкцыі НКЗС паўпраду ў Варшаве П.Войкаву да перагавораў з Польшчай. 09.03.1926.

«Калегія на ўчарашнім сваім пасяджэнні паставіла: а) ... катэгарычна заявіць палякам, што якое б то ні было фіксаванне зацікаўленасці Польшчы ў Прыбалтыцы не можа быць базай для перагавораў б) неабходна зараз жа заявіць палякам, што да выпрацоўкі той ці іншай базы палітычнага пагаднення, перагаворы аб гандлёвым дагаворы з'яўляюцца заўчаснымі»

АЗПРФ. Ф. 04. Воп.32. Спр. 52672. Арк. 24

Няўдача Польшчы на сесіі Лігі Нацый у Жэневе
Гатоўнасць пайсці ў канцы сакавіка на саступкі на перагаворах з ССРСР: адмова ад патрабавання непасрэднага ўдзелу краін Прыбалтыкі ў перагаворах, але гарантыя іх граніц у дагаворы.

Асноўныя ўдзельнікі савецка-польскіх перагавораў

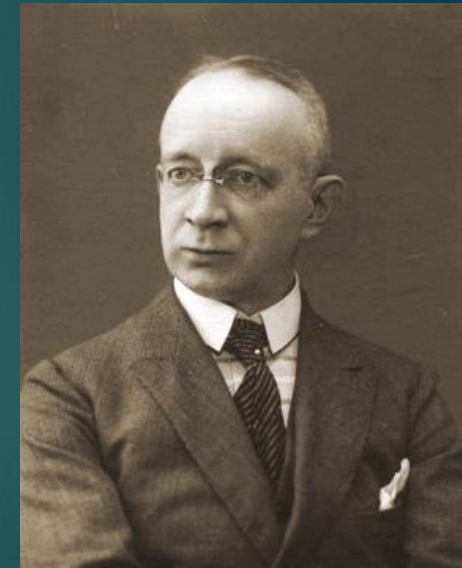
Г. Чычэрын

П. Войкаў

А. Скшыньскі

Ст. Кентжыньскі

Працяг савецка-германскіх палітычных перагавораў

Адпраўны пункт савецкай палітыкі ў дачыненні да Германіі ў канцы 1925 г. – у выніку Лакарна Германія можа быць уцягнутай у адзіны антысавецкі фронт, які стварае Вялікабрытанія. Такі ход падзей трэба прадухіліць праз заключэнне новага палітычнага дагавора з Германіяй.

У аснове палітыкі Германіі ў адносінах да СССР пасля Лакарна – добрыя адносіны з СССР застаюцца важным інструментам рэвізіі Версаля і прыносяць Германіі эканамічныя выгады.

Такім чынам, мелася аб'ектыўная аснова для перагавораў аб палітычным дагаворы

21 лістапада – савецкая прапанова Германіі падпісаць палітычны дагавор.

Снежань 1925 г. – візіт Г. Чычэрына ў Берлін, аднаўленне палітычных перагавораў

**Перагаворы
Г.Чычэрына ў
Берліне 19 –
22 снежня
1926 г.**

19 снежня – гутарка са стац-сакратаром Шубертам. Адмоўнае стаўленне немцаў да палітычнага дагавора. Прапанова для СССР уступіць у Лігу Нацый.

21 снежня – гутарка са Штрэземанам. Германскі міністр гаварыў аб неабходнасці захаваць ранейшыя адносіны з СССР, але супраць падпісання дагавора аб нейтралітэце. Германія не будзе аўтаматычна далучацца да санкцый Лігі Нацый. Аформіць абмен думкамі ў пратаколе

22 снежня ў гутарцы з Лютарам Чычэрын нагадаў пра абяцанне канцлера пакінуць за Германіяй свабоду ў трактаванні арт. 16 Статута Лігі Нацый

Пазіцыі бакоў у ходзе савецка-германскіх палітычных перагавораў

СССР

Падпісанне шырока-маштабнага палітычнага дагавора

Фактары, якія паўплывалі на змену пазіцыі Германіі ў ходзе перагавораў
Перамовы СССР з Польшчай

Дыпламатычная няўдача Германіі пры вырашэнні пытання аб яе ўступленні ў Лігу Нацый

Германія

Падпісанне палітычнай заявы, затым - пратакола (30. 12.1925)

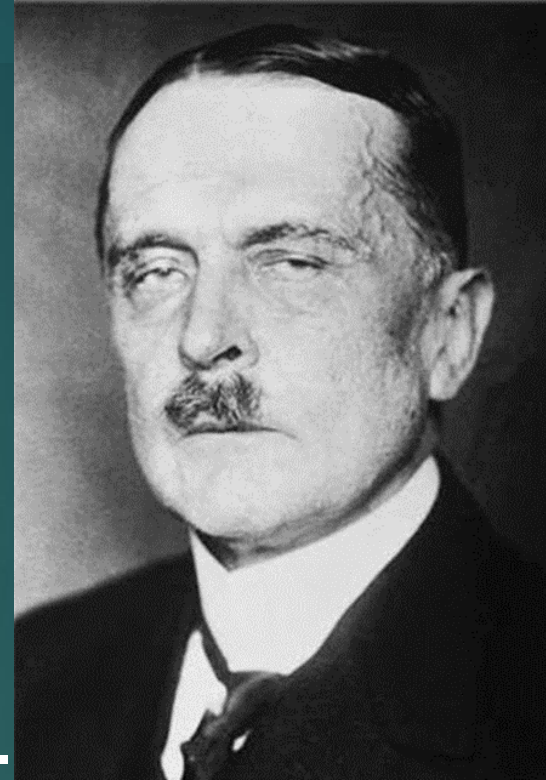
Прыняцце Германіяй савецкай прапановы аб дагаворы. 19 студзеня Штрэземан заявіў Крэсцінскаму аб гатоўнасці падпісаць дагавор аб ненападзенні, 25 лютага немцы прадставілі яго праект. Але зацягванне перагавораў

Уплыў польскага фактара на савецка-германскія перагаворы

4 сакавіка – гутарка Чычэрына з Брокдорф-Ранцау. Савецкі наркам заявіў, што СССР не мае намеру гарантаваць заходнія граніцы Польшчы, але готаў падпісаць з ёй дагавор аб ненападзенні адносна яе ўсходніх граніц.

25 сакавіка – гутарка Крэсцінскага і Штрэземана. Германскі міністр цікавіўся, якія перамовы СССР вядзе з Польшчай. **У.Брокдорф-Ранцау**

27 сакавіка – ліст Штрэземана паслу ў Маскве. Брокдорф-Ранцау даручана заявіць Чычэрыну, што Германія не падпіша праектаваную дамову з СССР, калі ён мае намер падпісаць які-небудзь дагавор з Польшчай.

Завяршальны этап савецка-германскіх перагавораў (пад уплывам няўдачы Германіі ў Жэневе)

19 сакавіка – у гутарцы з Брокдорф-Ранцау Літвінаў паставіў пытанне аб неадкладным падпісанні дагавора.

30 сакавіка бакі дамовіліся, што пры падпісанні дагавора адбудзецца абмен нотамі па пытанню ўступлення Германіі ў Лігу Нацый.

19 красавіка – сустрэча Крэсцінскага з Шубертам. Узгоднены ўсе палажэнні дагавора за выключэннем пункта аб безумоўным нейтралітэце.

21 красавіка – германская кампрамісная фармулёўка адносна нейтралітэта («нягледзячы на міралюбівы характар дзеянняў» замест «без правакацый з яго боку») – знята апошняе спрэчнае пытанне і адкрыты шлях да падпісання дагавора.

Спробы польскай дыпламатыі арганізаваць міжнародны дэмарш супраць савецка-германскага дагавора аб нейтралітэце.

10 красавіка 1926 г. – тэлеграма А. Скшыньскага паслам у Лондане і Парыжы – давесці да французскага і англійскага ўрадаў, што савецка-германскі дагавор пярэчыць Лакарнскім пагадненням.

12 красавіка – новая тэлеграма на тыя ж адрасы: задача паслоў – дабіцца згоды Вялікабрытаніі і Францыі на накіраванне Германіі ноты супраць падпісання дагавора з СССР. Планавалася прыцягнуць да ўдзелу ў дэмаршы Італію і Малую Антанту.

Правал планаў з калектыўнай нотай. Асноўная прычына – рэзка адмоўная пазіцыя Вялікабрытаніі. О.Чэмберлен: нота ўскладніла б адносіны Германіі з Захадам, якія склаліся пасля Лакарна, што выгадна СССР.

Спробы замаскіраваць няўдачу: Польшча не збіралася пратэставаць супраць падпісання дагавора, а толькі імкнулася пераканацца, што ён не пярэчыць Статуту Лігі Нацый і Лакарнскім пагадненням

Матывы, якія штурхалі Польшчу да супрацьдзеяння савецка-германскаму дагавору:

- 1. Паспрабаваць пагоршыць адносіны паміж Германіяй і Захадам.**
- 2. Дагавор перакрэсліваў спадзяванні Польшчы, што Германія не зможа сумяшчаць Лакарнскія пагадненні з Рапала.**
- 3. Імкненне ўзняць значымасць Польшчы ў міжнародных справах.**

Берлінскі дагавор і яго міжнароднае значэнне

24 красавіка 1926 г. папісаны дагавор аб нейтралітэце і адбыўся абмен нотамі паміж савецкім і германскім урадамі. Ад імя СССР дагавор падпісаў М.Крэсцінскі, ад імя Германіі – Г.Штрэзман.

«Германія ніколі не збіралася прымыкаць да заходняй баявой супольнасці, накіраванай супраць Усходу. У сілу свайго геаграфічнага становішча Германія з'яўляецца натуральным сур'ёзным пасрэднікам і мостам паміж Усходам і Захадам» Г.Штрэзман

Значэнне Берлінскага дагавора

1. Для Германіі даў магчымасць праводзіць палітыку раўнавагі з мэтай рэвізіі Версальскай сістэмы.
2. Даў магчымасць захаваць рапальскую сістэму ў адносінах паміж СССР і Германіяй пасля Лакарна. Стаў кульмінацыйным момантам рапальскай палітыкі.
3. Для СССР ліквідаваў пагрозу стварэння адзінага антысавецкага фронту і міжнароднай ізаляцыі.
4. Захавалася супрацоўніцтва СССР і Германіі на антыверсальскай аснове.
5. Пагоршыў міжнароднае становішча Польшчы, міжнародная ізаляцыя якой узмацнілася.
6. Фактычна перакрэсліў магчымасць савецка-польскага пагаднення ў блізкі час.